

11 SZAVAD VILÁGOSSÁG AZ UTAMON

Bibliai ismeretterjesztő füzetek

Megjelenik a Keresztény Értelmiségi Kör
és az Agapé Kiadó gondozásában a Hitélet folyóirat mellékleteként

11A – SÁMUEL ÉS SAUL – EGY ÁTMENETI KORSZAK

Izrael hivatásánál fogva nem lehetett bármilyen nép, Isten népe kellett, hogy legyen. Az volt már a sivatagi vándorlástól kezdve, de az ígéret földjére való bejutáskor is meg kellett maradnia annak. A Sínai szövetség volt az alap, amelyre az izraeliták támaszkodtak, hogy hűségesek maradjanak hivatásukhoz.

Ez volt az indítéka és célja annak, hogy Józsué, kihasználva a békés időszakot, összehívta a közösséget Szichembe, ahol mindenkinek állást kellett foglalni Jahve mellett vagy ellene, és meg kellett újítania vagy elvetnie az atyák döntését. Azóta minden nemzedék feladata megerősíteni saját hitét az élet konkrét helyzeteiben.

Siló, az egyesülés központja

Izrael ekkortájt tizenkét törzs egyesülésére, illetve konföderációjára hasonlított, akik az Úr törvénye köré gyülekeztek. A törzsek élén törzsfőnökök, csoportok és helyi tanácsok („vének”) álltak. Nem volt azonban felső tekintély, mert Istent tartották a nép legfőbb uralkodójának.

Lévi törzse ugyan nem kapott semmilyen földrészt, de tagjai, a leviták mutatták be az istentiszteletet a szentélyekben és intézték a vallási ügyeket. Siló a föld közép-ső részén helyezkedett el, e szent helyen őrizték Jahvé, illetve a Szövetség ládáját, a frigszekrényt, amelyet Mózes készíttetett (MTörv 10,1–15). Benne tartották a tízparancsolat tábláit, egy edény mannát és Áron botját. Olyan emléktárgyakat, amelyek mindenkor emlékeztettek Jahvének a pusztában megnyilvánult irgalmára és szeretetére, valamint az ígéretre, amelyet atyáik tettek az egyiptomi szabadulás után. Ezen okok miatt a silói szentély az izraeliták összejövetelének központja lett (Józsué 18,1; Bír 18,31).

A hit gyöngülése és a nemzet válsága

Izrael népe a silói vagy más szentélyekbe tett zarándoklatok ellenére nem viselkedett megfelelően: „Abban az időben nem volt király Izraelben, s mindenki azt tette, amit jónak látott”. A Bírak könyvének ez a mondata

(17,6) betekintést nyújt abba a válságos helyzetbe, amely nem sokkal Kr. e. 1000 előtt állt be.

□ Az izraelita törzsek szétszórtsága kedvezett az individualizmusnak és a vetélkedésnek.

□ A férfiak kánaánita nőket vettek feleségül, és elfogadták pogány szokásaikat.

□ A nép nagy része hamis bálványisteneknek (Baál, Asztarté stb.) hódolt.

□ A papok visszaéltek az állatáldozatokkal (1Sám 2,12–18).

A filiszteusok befolyása egyre növekedett. Végül gyakorlatilag ők váltak a haza, az ígéret földjének uralkodóivá. Sőt, még a Szövetség ládáját is elkobozták, és istenüknek, Dagonnak a szentélyébe hurcolták.

A szervezetlen nép fenn sem maradt volna, ha Isten nem siet megmentésére új üdvözítői kezdeményezésével.

Sámuel

Isten, mint mindig, célja megvalósítására egy embert választott ki, Sámuelet, aki egy személyben volt pap, próféta és bíró.

PAP – Isten meghallgatta a gyermektelen Anna imáját, és megajándékozta egy fiúval, Sámuellel, akit ő Istennek szentelt. A silói szentélyben nevelkedett, ahol az idős Héli élt fiaival. Anna hálaéneke nagyon hasonlít Mária hálaénekeéhez: mindkét nő Istennek a kicsinyek iránti szeretetét magasztalja (C 40). Apja révén Sámuel pap volt születésétől kezdve (1Krón 6,18).

PRÓFÉTA – Sámuel Silóban kapta hivatását, mégpedig éjnek idején. Isten néven szólította, ahogyan azt Ábrahámval és Mózeszel is tette: Isten szeretete mindig személyre szóló szeretet. Sámuel spontán válasza legyen számunkra példa. Mondjuk mi is bátran: „Szólj, Uram, mert hallja a te szolgád” (1Sám 3,10). Isten Sámuelet küldte, hogy kemény üzenetet tolmácsoljon agg védelmezőjének, Hélinek: „Elítélem házáat mindörökre a gonoszság miatt, mert tudta, hogy fiai méltatlanul cselekszenek, s mégsem róta meg őket” (1Sám 3,13). Másnap Sámuel mindent elmondott, semmit sem hallgatott el.

Sámuel mindig Isten hű szolgájaként cselekedett: helyesen, nyíltan és őszintén (olvassa el a C 38-at).

BÍRÓ – Különböző gondjaiban-bajaiban a nép szívesen hallgatott Sámuelre. Reményt öntött testvéreibe a néhez időkben. Bíró volt és szabadító. A megtérésre és az imára való felhívással harcolt. Amikor például az emberek Mispába mentek a filiszteusokhoz, ő Mózeshez hasonlóan keményen lépett fel a néppel szemben.

Saul felemelkedése és bukása

Sámuel Sault felkente királlyá, mert a nép követelte, hogy a szomszéd népekhez hasonlóan neki is legyen királya (1Sám 8,5). Sámuel ezt a Teremtő elleni merényletnek tartotta, mert szerinte Isten a nép egyetlen és igazi királya. Isten azonban világosan megparancsolta: „Tegyéél úgy, ahogy kérik!” Ez a parancs felfoghatatlan volt számára. Egy napon pedig Jahvé olyan uralkodót fog adni Izraelnek, amilyenről nem is álmodik: királyt, Izrael

Fölkentjét, minden ember Üdvözítőjét. Sámuel azonban ezt még nem tudhatta...

Saul, az új király, a legkisebb törzsből, Benjamin törzséből származott. Eltöltötte Isten Lelke (1Sám 10,10). Sok sikert ért el (1Sám 11). Hamarosan megkezdődött hanyatlása, mert nem olyan király volt, amilyennek Isten akarta:

❑ kisajátította a papi tekintélyt Gilgalban (1Sám 13);

❑ az amalekiták leigázása után a megszerzett hadisarcot megtartotta magának, ahelyett, hogy megsemmisítette volna. Ezzel a királyi hatalmat egyéni hatalommá változtatta (1Sám 15).

Saul ugyan megkaparintotta a hatalmat, de Jahvé már nem állt mellette. Nagyravágyása annyira legyöngítette, hogy bünteteket hajtott végre, amelyekről részletesen olvashatunk Sámuel első könyvében. A végén önmaga ellen fordult, és öngyilkosságot követett el, miután hadserege vereséget szenvedett a Gilboa melletti csatában (1Sám 31). Így lett Saul a rosszul végzett hivatás példája (olvassa el a C 39-et).

11B – KIEGÉSZÍTŐ OLVASMÁNYOK

Isten bírakat küld

A Kr. e. 1100-as években járunk. Kánaán földjén keresztül-kasul vándorol a Közel-Kelet majd minden pogány törzse. Izrael népének örök ellenségei. A zsidók mégis vonzódnak hozzájuk. Tetszenek nekik bálványisteneik is. Baál elsősorban. Fiataljaik a törvény szigorú tilalma ellenére összeházasodnak a közelben lakó pogányokkal. Ahogy ilyen esetben történni szokott, most is a rossz győz: Baál-imádó lesz az igaz Isten gyermekéből. Felejtik ígéreteiket, megszegik őseik szövetségét.

Isten igazságos büntetése rabló, fosztogató pogány hordák alakjában tört rájuk. Oda lett vagyonuk, vele a szabadságuk. Új uraik ugyancsak kizsákmányolták, nyomorgatták őket. Szerencsére, a bajban eszükbe jutott az Isten: imádkoztak és javulást ígértek. Az Isten erre egy bírót, azaz vezért küldött, aki egy időre kivívta a szabadságot és nyugalmat szerzett a népnek.

(Solt Jenő, Így értsd az Ószövetséget!, 61. oldal)

A bálványok ledőlnek

A Bírak könyvében a választott nép két híres főpapjának a történetét is megírták. Egy igen szomorú sorsú öreg pap, Héli az egyik. A másik meg Sámuel, történetünk kezdetén még fiatal fiú.

Történetünk idején nemcsak az egyik vagy másik törzset, hanem az Isten egész népét szorongatták a filiszteusok. Gyilkosság, rablás, gyűjtogatás jelezték útjaikat. A szentsátornak Silóban volt állandó helye. Itt volt az ország vallási központja. A főpap meg Héli volt.

Nagyon öreg már. Ezért két fiára bízta a szolgálatot. Ők azonban csak név szerint papok, életmódjukban hitetlenek. Az ajándékba hozott áldozati állatokat, vagy

nek a hitványát hagyták. A hívek joggal zúdultak fel viselkedésük miatt. Panaszukat Hélinek is elmondták. Ő azonban igen gyengekező ember. Nem volt ereje, hogy fiait kizárja a szent szolgálatból, csak figyelmeztette őket. Azok jót nevettek a kilencvenéves, majdnem vak apjukon. Nem is hagytak fel bűneikkel.

Az Isten nem nézhette sokáig, hogy szolgálatát így rosszul lássák el, és híveit elidegenítsék a templomtól. Héllivel közölte sorsát és büntetését: mindkét fia egy napon hal meg, ellenség kezére kerül még a szövetség ládája is. Még azt is megtudta, hogy helyette egy szíve szerinti utódról gondoskodott az Isten. Sámuel lesz az utód.

Ez a filiszteusok legközelebbi betörése alkalmával teljesedett be. Felvonult a két sereg, Izrael és a filiszteusok. Az első ütközetet Izrael veszítette el. Ekkor eszükbe jutott Istennel való szövetségük jele, a Silóban őrzött szent láda. A táborba hozatták. Azt hitték, hogy ezzel az Isten is biztosan velük lesz, és győzelemre segíti őket. Előre megünnepelték a biztosnak hitt győzelmet.

Azonban lesújtó volt az ütközet kimenetele. Rengeg halott, közöttük Héli két fia. A szövetség ládája az ellenség kezén. A szomorú napot Héli halála fejezte be. Világtalan szemével egyre az utat leste. Hírvivőt várt a csata kimeneteléről és a szövetség-láda sorsáról. Mindent megtudott. Akkor szomorúság szállt szívére, hogy meghalt bánatában.

Kísérjük figyelemmel a szövetség-láda sorsát. A filiszteusok pogány létükre is szerették volna, ha Izrael Istene jóindulattal van irántuk. Ezért egyik híres bálványuknak, Dágonnak templomában helyezték el a ládát. – Mi tudjuk, hogy csak egy igaz Isten van. Még feltételezni is bűn, hogy kívülre más isten is lehet. Fontos volt, hogy az akkoriak is jól megtanulják ezt. A Biblia ezért leírja, milyen elgondolkodtató eset történt a közös templomban a

szövetség jelének elhelyezése utáni reggelen. Dágon bálvány szobrát arccal a földön, elterülve az Úr ládája előtt találták. Tüstént felállították. Az eset másnap reggelre megismétlődött. Ez alkalommal már szét is tört a szobor. A pogány lakosságot természeti csapások, betegségek sújtották. Nyilván mindmegannyi büntetés azért, amit a szövetség jelével tettek. – Végül nem volt mit tenni, elhatározták, hogy visszaadják a népnek, amelynek az Isten a szövetségese.

Amint a ládát hozó kocsi a határállomásra ért, örömmámorban tört ki az egész ország. Egészen eléggő áldozattal mutatták meg hálaikat. Ami még fontosabb, a nép új életet akart kezdeni, hűséget ígért Istenének. Sámuel pedig, mint az Urához megtért nép új vezetője, megkezdte bírói tisztének gyakorlását.

Ezek után a filiszteusok már nem mertek tovább támadni. Sőt a választott nép régebben elvesztett városait is visszafoglalta tőlük.

A mai biblia-óra sok epizódja közül arra a jelenetre gondoljunk, ami Dágon szobrával történt a filiszteus templomban. Kétszer is az igaz Isten elé zuhant, majd széttört. Tanulsága nemcsak a régieknek szól. Igaz ugyan, hogy mi nem is gondolunk arra, hogy két istenünk legyen, de tetteink – sajnos – mintha ilyesféléről árulkodnának.

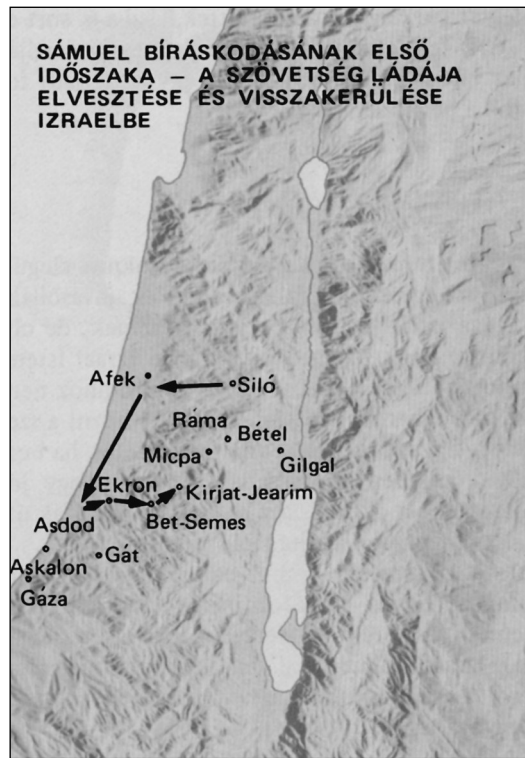
Aminek szolgálatát fontosabbnak tartjuk az Istennél, az már a bálványunk. Sokszor a testünk az, sokszor megkarrier-vágyunk. Aki gyermekkorában bálványozza testét, vagyis kiszolgálja minden kívánságát, annak később is egyedül a teste fog parancsolni. Aki minden régi értéket feláldoz és megtagad, csak hogy érvényesüljön, az rövidesen szintén rab lesz: a gátlástalan karrierizmus rabja. Dágon esete az elromlott, vagy lényegében eredménytelen és üres életükben ismétlődik meg. De sokszor már késő a tanulság.

Emlékezzünk Sámuel szavaira: „Készítsétek el szíveteket az Úrnak, és szolgáljatok egyedül neki!”

(Solt Jenő, *Így értsd az Ószövetséget!*, 68–69. oldal)

Az ókori Kelet és Izrael király-eszméje

A király az ókori Keleten önmagában nézve isteni lény, mert halandó testben a halhatatlan királyságot hordozza. Mivel az ősi Közel-Keleten nem tettek világos különbséget az istenség tevékenysége és lényege között, a királyt gyakorlatilag egyenrangúnak tekintették az istennel (a mezopotámiai hagyományban az emberi királyság szerepét tekintve részesedés az *anutuban*, vagyis a legfőbb istenségnek, *Anunak* a méltóságában). A királyt nagyon gyakran együtt említik az istenekkel; mint-

egy isteni dicsfény (nimbusz) övezi; szava is hatékony, mint az isteneké stb. A királynak az istenekkel egy sorba helyezését a legértelműbben Egyiptomban lehet tapasztalni: itt a fáraó nem csupán isteni méltóságra emelt halandónak számított, hanem teljes mértékben egyenrangúnak tekintették az istenekkel. (...)

Az istenekhez viszonyítva a földi király a nemzeti isten megbízottja, helyettese, akit képvisel, mintegy jelenvalóvá teszi az alattvalók számára az istenséget. A régi sumer *ensi* elnevezés egyszerűen „helytartót” jelent. Ebben gyökereznek a földi király előjogai, a törvényhozó, a bírói és a végrehajtó hatalom, az istenektől való kiválasztottság folyományaképpen. (...)

A nép uralkodójaként a király alattvalói boldogulását van hivatva szolgálni, az isteni kegy és erő csatornájának szerepét tölti be. (...)

A király az igazságosság királya és mint ilyen, áldás a népnek: az igazságnak érvényt szerezni, igazságot szolgáltatni elsőrendű vallási feladata a királyoknak. A király az isteni áldás eszköze, a „béke fejedelme”, azaz létrehozója minden békének, a béke teljességének. (...)

Izraelben komolyan nem kerülhetett sor „istenítésre”, arra, hogy embert istennek tekintsenek, istenként tiszteljenek. (...) Azok az érvek, amelyeket annak bizonyítására sorakoztatnak fel, hogy a királyt Izraelben „istenítették”, nem tanúsítanak egyebet, mint hogy Izraelben a királyságot Isten kegyelme tartja fenn: „A földkerekségnek Isten az Ura. Ő rendel följe a kellő időben jó vezetőt” (Sir 10,4).

Izrael fiainak királyát, de mindenekelőtt a Messiást egy belső kötelék állandó kapcsolatban tartja Jahvéval. A király Izrael Istenét képviseli (2Sám 14,17: Isten anyala). Különösen a Messiásról áll, hogy Isten hasonmása (alterego), hiszen senki nem áll olyan közel Istenhez, mint az *Örök Atyának* és a *Béke Fejedelmének* (Iz 9,5) királyi alakja. A fölkenéssel és a beiktatáshoz hozzá tartozó egyéb szertartásokkal a király „más emberré” lett (1Sám 10,6), mindenekelőtt magára öltötte Isten szentségét és érinthetetlenségét. Ez főleg a nagy királyra, Dávidra állt, és „Dávid kedvéért” az ő földi utódaira, „mindörökké” (Zsolt 18,51; 45,7 stb.). A Júda házából való királyt arra választotta ki Jahve, hogy az ő „királyságának trónján üljön Izrael fölött” (1Krón 28,5). Végső fokon a földi király csak részesedett Jahve örök királyságából (vö. Iz 33,22); az a körülmény, hogy az uralkodói hatalom a személyes Isten uralmában gyökerezett, arra épült, nagyban növelte a júdeai királyok tekintélyét, másfelől viszont azt jelentette, hogy a király sokkal mélyebb kapcsolatba került Istennel.

(Herbert Haag, *Bibliai lexikon*, 992–994. hasáb) 3

11C – ELMÉLKEDÉSRE ÉS MEGBESZÉLÉSRE AJÁNLOTT SZÖVEGEK

38. Sámuel, az igaz ember, Isten szolgálója

Sámuel, az Úr kedvelt prófétája alapította meg a királyságot, és fejedelmeket kent föl.

Ítélték a közösség felett az Úr törvénye szerint, s meg is látogatta az Úr Jákobot.

Elismert próféta volt hűsége miatt, s megbízható látnoknak bizonyult szavaiban.

Ő is a hatalmas Úrhoz folyamodott, amikor mindenfelől szorongatta az ellenség, és egy szopós bárányt hozott áldozatul.

Az Úr meg mennydörgött az ég magasából, hatalmas zúgásként hallatszott a hangja.

Az ellenség vezéreit megsemmisítette, s a filiszteusok minden fejedelmét.

Mielőtt örök nyugalomra tért, tanúnak hívta az Urat és fölmentjét: „Kitől fogadtam el akár egy sarut is aján-dékba?” És nem emelt panaszt ellene senki sem.

Megkérdezték még a halála után is, és megmondta előre a király halálát. Felhangzott a földből prófétáló szava, hogy a nép bűneit így kiengesztelje.

Sirá 46,16–23

39. Isten elveti Sault

Saul erre azt mondta Sámuelnek: „Vétkeztem, mert áthágtam az Úr parancsát, és amiket meghagytál nekem. Félttem a néptől, és engedtem neki.

De most bocsáss meg és térj velem vissza, hogy imádjam az Urat.”

Sámuel azonban így felelt: „Nem térek veled vissza. Mivel semmibe vetted az Úr szavát, az Úr elvetett: nem leszel tovább Izrael királya.”

Amikor Sámuel megfordult s indulni akart, Saul megragadta köntösén a bojtot, úgyhogy leszakadt.

Sámuel erre azt mondta: „Az Úr ma elragadta tőled Izrael királyságát és másnak adja, aki jobb nálad.”

[S Izrael dicsősége nem hazudik és nem érez megbánást. Mert nem is ember, hogy volna mit megbánnia.]

Erre Saul így szólt: „Vétkeztem. De azért tisztelj meg népem vénei és Izrael előtt, és térj velem vissza, hogy imádjam az Urat.”

Sámuel megfordult és követte Sault. És Saul imádkozott az Urat.

Aztán Sámuel elment Rámába, Saul meg hazament Gibeájába.

Sámuel halála napjáig nem látta viszont Sault. De Sámuel szánta Sault, amiért az Úr megbánta, hogy Izrael királyává tette.

1Sám 15,24–31, 34–35

40. Anna hálaéneke

Akkor Hanna így imádkozott: „Szívem ujjong az Úrban, erővel tölt el Istenem. Szám nagyra nyílt ellenségeim ellen, mert örülhetek segítségednek.

Nincs más szent, csak az Úr, [mert rajtad kívül senki sincs]. Nincs olyan szikla, mint Istenünk.

Ne szaporítsátok, gőgösök a szót, hivalkodás ne hagyja el szátok. Mert mindentudó Isten az Úr, latra vet minden tettet.

A hatalmasok íját széttöri, a botladozókat erővel övezi.

Elszegődnek kenyérért a jóllakottak, az éhezők meg nem dolgoznak tovább. Hét gyermeket szül a meddő, a sokgyermekes anya meg elhervad.

Az Úr adja a halált és az életet, letaszít az alvilágba és felhoz onnan.

Az Úr tesz szegénné és gazdaggá, megaláz és föl-emel.

Fölsegíti a porból a gyöngét és kivezeti a szennyből a szegényt. A fejedelmek mellett ad nekik helyet, díszhelyet jelöl ki nekik. Az Úr tulajdona a föld minden pillére, ő helyezte rájuk a világot.”

1Sám 2,1–8

11D – ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

- Hol volt a legfontosabb szentély Sámuel idejében?
 helység:
 terület:
- Mire tanít bennünket a szövetség felújítása Szichemben?
- Mondja el, miből készült a Szövetség ládája, és mit tartottak benne.
- A Bírak könyve 17,6 alapján magyarázza meg, milyen anarchia uralkodott abban az időben
- Milyen fegyverekkel harcolt Sámuel a filiszteusok ellen?
5.1.
5.2.
- Mit tett Sámuel, amikor a nép királyt követelt?
- Miben vétkezett Saul?
7.1.
7.2.
- Önnek mi a véleménye Saulról?